

DOĞU AKDENİZ’DE YAŞANAN GÜNCEL GELİŞMELERİN KIBRIS SORUNU VE ULUSLARARASI DENİZ HUKUKU ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

Evaluation of the Current Developments in Eastern Mediterranean in the framework of the Cyprus Problem and the International Maritime Law

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa ERÇAKICA*

Özet: Karasuları, münhasır ekonomik bölge, kıta sahanlığı, bitişik bölge ve açık deniz alanları gibi alanlarda uygulanacak olan kurallar, burada bulunan cansız ve canlı kaynakların ekonomik getirisi ve deniz alanlarının stratejik önemi nedeniyle gün geçtikçe önem kazanan kavramlardır. Üç tarafı denizlerle çevrili bir devlet olarak Türkiye için de deniz alanları ve uluslararası deniz hukuku önemlidir. Türkiye Karadeniz’deki egemenlik alanlarını bölge devletleriyle uzlaşarak belirlemiştir. Ancak Ege’de Yunanistan, Doğu Akdeniz’de ise Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile sorunlar yaşanmaktadır. Kıbrıslı Rumlardan oluşan Güney Kıbrıs Rum Yönetimi’nin 2003 yılından bu yana Doğu Akdeniz’deki deniz alanlarını sınırlandırmak ve burada doğal kaynak arama çalışmalarını yapmak için faaliyetlerde bulunduğu görülmektedir. Türkiye ve Kıbrıslı Türklerin ise bölgedeki deniz alanı paylaşımının ve zenginliklerin dışında tutulmak istendiği göze çarpmaktadır. Ancak böyle bir tutum hem Doğu Akdeniz’deki sükuneti bozmakta,

* Bahçeşehir Kıbrıs Üniversitesi Hukuk Fakültesi Uluslararası Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi. E-mail: m_ercakica@hotmail.com ORCID: 0000-0003-0197-1207

hem de taraflar arasındaki sorunlara yeni boyutlar kazandırmaktadır. Yapılması gereken, bölgede Türkiye'nin ve Kıbrıslı Türklerin menfaatlerini de koruyan bir çözüme ulaşmaktır.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Deniz Hukuku, Doğal Kaynak, Akdeniz, Kıbrıs, Türkiye

Abstract: The rules that are created to be applied in marine areas such as territorial waters, exclusive economic zone, continental shelf, adjacent territory and offshore areas are becoming more and more important each day because of the economic consequences of the non living and living resources and the strategic importance of the marine areas. The international maritime law and sovereignty over marine areas are also important areas for Turkey as this country has three coastal areas surrounded by the sea. Turkey has designated marine areas in the Black Sea with a reconciliation with other regional states. However, there still are many problems with Greece in the Aegean Sea and the Republic of Cyprus in the Eastern Mediterranean Sea. It is seen that the Republic of Cyprus, which consists only of Greek Cypriots, has been carrying out activities to limit the marine areas in the Eastern Mediterranean since 2003 and to conduct natural resource exploration. Turkey and the Turkish Cypriots have been kept out of the sharing of the maritime areas and natural resources. However, such an attitude both disrupts the peace in the Eastern Mediterranean Sea and adds new dimensions to the ongoing problems between the parties. It is needed to reach a solution in region which protects the interests of Turkey and the Turkish Cypriots as well as other international acts.

Keywords: International Maritime Law, Natural Resources, Mediterranean Sea, Cyprus, Turkey

Giriş

Uluslararası Deniz Hukuku, günümüzde deniz alanlarının sınırlandırılması ve burada bulunan kaynakların işletilmesinin önem ka-

zanmasıyla gündemimizi daha yoğun bir şekilde meşgul etmeye başlayan bir hukuk dalıdır. Bu alana ilişkin en önemli ve güncel uluslararası hukuk belgesi olarak kabul edilen Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (BMDHS) ve bu sözleşmenin net bir şekilde düzenleyerek uluslararası hukuka kazandırdığı karasuları, münhasır ekonomik bölge, kıta sahanlığı ve bitişik bölge gibi birçok temel deniz hukuku kavramı, bütün deniz alanlarının sınırlandırılması için sahildevletlerin kullandığı kavramlar haline gelmiştir.

Türkiye de üç tarafı denizlerle çevrili bir devlet olarak, birçok deniz alanına sahiptir. Ancak Karadeniz’deki deniz alanları dışında, Ege’deki ve Akdeniz’deki deniz alanlarına ilişkin çeşitli uluslararası uyuşmazlıkların tarafı olduğu görülmektedir. Bunlardan Ege Denizi’ndeki yetki alanları ile ilgili uyuşmazlık asla gündemden düşmezken, 2000’li yılların başından bu güne Akdeniz’deki deniz alanına ilişkin sınırlandırma da ateşli tartışmalara konu olmuştur. Tahmin edilebileceği gibi, Kıbrıs’taki fiili bölünmüşlük durumu, bu adayı da ilgilendiren her türlü sorunu daha da karmaşık bir hale getirmektedir. Durum, Doğu Akdeniz’deki deniz alanlarına ilişkin sınırlandırma ve paylaşım uyuşmazlıklarına ilişkin olarak da aynen bu şekildedir.

Bugün Kıbrıs ve Türkiye ekseninde gelişen ve uluslararası deniz hukukunu da ilgilendiren tartışmadaki deniz alanı, Doğu Akdeniz’dir. Doğu Akdeniz, Tunus’taki Bon Burnu ile, Sicilya Adası’nın batıya uzanan ucundaki Lilibeo Burnu arasında çizilen hattın doğusunda kalan bölgeyi ifade etmektedir. Dolayısıyla da Doğu Akdeniz’de Arnavutluk, Bosna-Hersek, Filistin, Hırvatistan, İsrail, İtalya, Karadağ, Libya, Lübnan, Mısır, Slovenya, Suriye, Tunus, Türkiye ve Yunanistan kıyıları ile çevrilidir¹. Doğu Akdeniz, Dünya’nın doğusunu ve batısını birbirine bağlayan bir ticaret yolu üzerinde bulunduğu için çok büyük bir stratejik öneme sahip², neredeyse kapalı bir denizdir³.

¹ Cihat Yayıcı, “Doğu Akdeniz’de Deniz Yetki Alanlarının Paylaşılması Sorunu ve Türkiye,” Bilge Stateji, C. 4, S. 6 (2012), sf. 2.

² A.g.e., sf. 4. Bölge devletlerinin coğrafi özellikleri için bkz: Soyaloğlu Tamçelik ve Emre Kurt, “Türkiye’nin Münhasır Ekonomik Bölge Algısı ve Yakın Tehdit Alanı: Kıbrıs,” Uluslararası Güvenlik Kongresi Bildiriler Kitabı, ed. Hasret Çomak, C. 3, 1.

Türkiye, günümüzde Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) tarafından Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) olarak anılan, dünyanın geri kalanının ise Kıbrıs Cumhuriyeti şeklinde tanıdığı oluşumu devlet olarak tanımamaktadır. Söz konusu bu oluşum ise, KKTC'yi devlet olarak tanımamakta, diğer uluslararası hukuk sùjeleri de onunla aynı politikayı izlemektedir. Doğu Akdeniz'de en etkili söz hakkına sahip olması gereken aktörlerin uluslararası hukuk sùjelikleri üzerinde herhangi bir uzlaşa olmadığı görülürken, deniz alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin uzlaşmanın nasıl sağlanacağı çok büyük bir merak konusudur.

Çalışmada gündemi yoğun bir şekilde meşgul eden Doğu Akdeniz'deki durum aktarılacaktır. Bu çerçevede, Kıbrıs'taki fiili bölünmüşlük durumunun, Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin uyumsuzluğu nasıl etkilediğı üzerinde de durulacaktır.

I. Bölgesel En Önemli Aktörlerden Birisi Olarak Türkiye Cumhuriyeti ve Deniz Sınırlandırma Rejimi

Bu çalışmanın ana konusu, Doğu Akdeniz'de yaşanan gelişmeler ve Kıbrıs olarak belirlenmiştir. Ancak hem bölgesel en önemli aktörlerden olması, hem Akdeniz'de dar bir alana hapsedilmeye çalışılması, hem de Kıbrıslı Türklerle olan yakın ilişkisi nedenleriyle Türkiye'nin durumuna da değinilmesi kaçınılmazdır.

Türkiye'nin üç tarafı denizlerle çevrili egemen bir devlet olarak karasuları ve münhasır ekonomik bölge⁴ ilan etmesi hiç kuşkusuz ki

B., 2014, sf. 888-892. Bölge devletlerinin Doğu Akdeniz'deki sorun ile olan faaliyetleri hakkında bilgi için bkz: Fuat Aksu, "Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Sorunu ve Türkiye-AB İlişkileri," Doğu Akdeniz'de Hukuk ve Siyaset, ed. Sertaç Hami Başeren, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara, 2013, sf. 163 vd.

³ Akdeniz'e ilişkin coğrafi bilgiler hakkında bilgi için bkz: Bayram Öztürk ve Sertaç Hami Başeren, "The Exclusive Economic Zone Debates in the Eastern Mediterranean Sea and Fisheries," Journal of Black Sea/Mediterranean Environment, C. 14 (2008), sf. 78.

⁴ Münhasır ekonomik bölge, 1960'lı yıllarda ortaya çıkan ve BMDHS ile de düzenlenen bir uluslararası deniz hukuku kavramıdır. Enver Bozkurt, "Uluslararası Hukuk Bakımından Münhasır Ekonomik Bölge Kavramının Ortaya Çıkışı," Uluslara-

mümkündür. Bu kapsamda, deniz alanlarını düzenlemeye yönelik girişimlerde bulunmuştur. Öncelikle belirtilmesi gerekir ki, bilindiği gibi Türkiye, BMDHS'ye taraf değildir⁵.

Türkiye 1986'da Karadeniz'de karasularının ölçülmeye başlandığı esas hattan başlayarak 200 mil genişliğine uzanan alanı, hakkaniyet ilkesi ile diğer devletlerin seyrüsefer, uçuş, denizaltına kablo ve boru hattı döşeme haklarını da tanıyarak, münhasır ekonomik bölge olarak

rası Hukuk ve Politika, C. 2, S. 5 (2006), sf. 51. BMDHS'nin metni için bknz: <https://denizmevzuat.uab.gov.tr/uploads/pages/uluslararası-sozlesmeler/denizhukuku.pdf> (Erişim Tarihi: 26 Mayıs 2020).

Kıbrıs'ta yaşanan güncel gelişmeleri en çok ilgilendiren deniz alanı olan münhasır ekonomik bölgedir. Söz konusu deniz alanına ilişkin olarak BMDHS'de 55. madde ve devamında birçok düzenlemeye yer verildiği görülmektedir. 55. maddeye göre münhasır ekonomik bölge, karasularının ötesinde yer alan ve bunlara bitişik olan bir bölgedir. 57. maddeye göre, söz konusu bölge karasularının ölçüldüğü esas hattan itibaren 200 milin ötesine geçemeyecektir. Münhasır ekonomik bölgede, ilgili devletin dışında, diğer başka devletlerin hak ve yükümlülüklerinin de söz konusu olabileceği görülmektedir. Örneğin diğer devletlerin burada seyahat serbestliği, buraya denizaltı kablo ve petrol borusu döşemesi bu kapsamda değerlendirilmektedir.

BMDHS'nin özellikle 61. maddesi ve devamında yer alan maddelerden de anlaşılabilir gibi, ilgili sahil devletinin bu bölgede yer alan canlı kaynaklardan faydalanması mümkündür. 56. maddeye göre ise yine ilgili devletler, kendi münhasır ekonomik bölgelerinde bulunan cansız doğal kaynakların araştırılması, işletilmesi ya da muhafazası için faaliyetlerde bulunabilecektir. Ayrıca burada enerji üretimi, ekonomik araştırmaların yapılması, yapay ada ve benzeri tesis ve yapıların kurulması, bilimsel araştırma yapılması, deniz çevresinin korunması çalışmalarının yapılması gibi eylemleri gerçekleştirmeye de yetkilidir. Sahildar devletin bu bölgedeki bir gemiye çıkma, geminin denetimini yapma, gemiye el koyma ve bu gemiyle ilgili hukuki işlem yapma da dâhil olmak üzere, gerekli bütün tedbirleri alma konularında egemenliğini kullanma hakkına sahip olduğu görülmektedir⁴.

BMDHS'nin 60. maddesine göre ise bu alanda yetki kullanacak olan devlet, yapay adalar yapma veya 56. maddede belirlenen amaçları da kapsayacak şekilde ekonomik faaliyetler için tesis ve yapılar inşa etme yetkisine sahiptir. İlgili devlet, bu yapay adalar, tesisler ve yapılar üzerinde gümrük, maliye, sağlık, güvenlik ve göç konularında münhasır yetkiye sahip olacaktır.

⁵ Uluslararası deniz hukuku kuralları büyük oranda uluslararası yapılageliş huktundan doğmuştur. Ulaş Gündüzler, "United Nations Convention on Law of Sea as a Mixed Treaty of EU: A Headache for Turkey," Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, C. 12, S. 2 (2013), sf. 63. Bu kuralların oluşmasındaki tarihsel süreç hakkında özet bilgi için bknz: Andrew Filis ve Rafael Leal-Arcas, "Legal Aspects of Inter-State Maritime Delimitation in the Eastern Mediterranean Basin," Queen Mary University of London, School of Law Legal Studies Araştırma Notu, N. 142/2013, C. 11, S. 3 (2013), sf. 6 vd.

ilan etmiştir⁶. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) ile varılan uzlaşısı sonucu belirlenen münhasır ekonomik bölge ilanı, SSCB dağıldıktan sonra da değişmemiş, halef devletler olarak Rusya Federasyonu, Ukrayna ve Gürcistan ile yapılan andlaşmalarda da durum aynen korunmuştur. Zaten 1978 Devletlerin Uluslararası Andlaşmalara Halefiyeti Sözleşmesi'nin 34. maddesi gereğince sona eren devletin halef devletleri, bu devletin yapmış andlaşmalara taraf olurken, uluslararası yapılageliş kuralı da sınır andlaşmalarının halefiyet durumlarında devam edeceğini bildirmektedir⁷. 1997 yılında Bulgaristan ile yapılan bir andlaşma ile bu devletle olan münhasır ekonomik bölge ilişkisi de hukuki bir zemine kavuşturulmuştur⁸.

Türkiye, Kıbrıslı Türklerin Akdeniz'de bulunan haklarını koruma amacını da göz önünde bulundurarak, 2011'de Doğu Akdeniz'de KKTC ile Kıta Sahanelığı Sınırlandırma Andlaşması'nı yapmıştır⁹. Öte yandan Türkiye, Ege Denizi ve Doğu Akdeniz'de ne kıta sahanlığı¹⁰, ne de münhasır ekonomik bölge ilan etmiştir. Türkiye ile Yunanistan arasında Ege Denizi'ndeki yetki alanlarına ilişkin bir uzlaşmaya varılamaması hem iki devletin ilişkilerine, hem de Türkiye ile Avrupa Birliği ilişkilerine negatif şekilde yansımaktadır¹¹. Yunanistan ile Türkiye

⁶ A.g.e.

⁷ Ceren Zeynep Pirim, "1978 Devletlerin Uluslararası Andlaşmalara Halefiyeti Sözleşmesi Işığında İkili Andlaşmalara Halefiyet: Teorik Bir Değerlendirme," MÜHFHAD, C. 22, S. 2 (2016), sf. 153. Ayrıca bknz: 1978 Devletlerin Uluslararası Andlaşmalara Halefiyeti Sözleşmesi, https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/3_2_1978.pdf (Erişim Tarihi: 8 Ağustos 2020).

⁸ Filis ve Leal-Arcas, sf. 18.

⁹ Türkiye Cumhuriyeti Resmi Gazetesi, 10 Ekim 2012, 28437, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/10/20121010-3.htm> (Erişim Tarihi: 8 Ağustos 2020). Ayrıca bknz: Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, No: 216, 21 Eylül 2011 Türkiye - KKTC Kıta Sahanelığı Sınırlandırma Anlaşması İmzalanmasına İlişkin Dışişleri Bakanlığı Basın Açıklaması, http://www.mfa.gov.tr/no_-216_-21-eylul-2011-turkiye-_kkctc-kita-sahanligi-sinirlandirma-anlasmasi-izmalanmasina-iliskin-disisleri-bakanligi-basin-ac_tr.mfa (Erişim Tarihi: 28 Mayıs 2020).

¹⁰ Devletlerin münhasır ekonomik bölgelerini ilan etmeleri gerekmektedir, kıta sahanlığı ilanı gerekli değildir. Devletlerin kıta sahanlığına *ab initio* ve *ipso facto* sahip oldukları kabul edilmektedir. Zaten günümüzde birçok devlet de münhasır ekonomik bölge ilan etmelerine rağmen, kıta sahanlığı ilan etmemektedir. Yücel Acer ve İbrahim Kaya, Uluslararası Hukuk, USAK Yayınları, 2. B., Ankara, 2011, sf. 171.

¹¹ Aksu, sf. 162.

arasındaki kıta sahanlığına ilişkin yetki uyuşmazlığı Yunanistan tarafından Uluslararası Adalet Divanı’na götürülmüş, ancak Türkiye’nin yargı yetkisini tanımamış olması nedeniyle Divan Ege’deki kıta sahanlığı anlaşmazlığında yetkisizlik kararı vermiştir¹².

Türkiye’nin, 1982 Türk Karasuları Kanunu’na göre Ege Denizi’ndeki karasularının 6 mil, Karadeniz ve Akdeniz’deki karasularının ise 12 mil olarak ilan edildiği görülmektedir¹³. Ancak bilindiği gibi Türkiye ve Yunanistan arasında karasuları ve kıta sahanlığı sorunu uzun yıllardır devam etmektedir. Yunanistan, Ege’deki deniz alanlarını sınırlandırırken, BMDHS’nin tanımış olduğu maksimum sınırları kullanmak, Türkiye gibi coğrafi olarak yakın bir diğer bölge devletini Ege’de daha dar bir alana hapsedmek istemektedir. Örneğin BMDHS’nin üçüncü maddesine göre, devletler en fazla 12 mil deniz karasuları ilan edebilmektedir. Yunanistan da, Ege denizi buna elverişli olmamasına rağmen, anılan sözleşmede öngörülen bu sınırların maksimum limitlerini kullanmak istemektedir. Buna ek olarak da, deniz alanına ilişkin sınırların ölçüleceği noktayı, yani esas hattı, adalarından itibaren başlatmayı ve adalar ile Türkiye arasında eşit uzaklık ilkesinin kullanarak kendi yetkisindeki deniz alanlarını belirlemeyi talep etmektedir¹⁴. Oysa bu durumda, Yunanistan açısından ölçüm adalardan itibaren başlayacağı için, Türkiye Ege’de hakkaniyete aykırı bir deniz alanına sahip olacaktır¹⁵. Oysa hakkaniyet ilkesi, deniz alan-

¹² Gündüzler, sf. 65.

¹³ 2674 numaralı, 20 Mayıs 1982 tarihli Karasuları Kanunu’nun 1. maddesine göre “Türk karasuları, Türkiye ülkesine dahildir. Türk karasularının genişliği altı milidir. Cumhurbaşkanı, belirli denizler için, o denizlerle ilgili bütün özellikleri ve durumları göz önünde bulundurmak ve hakkaniyet ilkesine uygun olmak şartıyla, altı milin üstünde karasuları genişliği tespit etmeye yetkilidir.” Kanun metnine ulaşmak için bkz: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2674.pdf> (Erişim Tarihi: 31 Mayıs 2020). Bu kapsamda Karadeniz ve Akdeniz’deki karasuları 12 mile çıkartılmıştır. İsmail Balık, “Türkiye’nin Deniz Yetki Alanları ve Kıyıdaş Ülkelerle Yetki Alanı Anlaşmazlıkları,” Kent Akademisi, C. 11, S. 1 (2018), sf. 91.

¹⁴ Sami Doğru, “Ege Denizi Kıt’a Sahaneliği Uyuşmazlığına Çözüm Önerisi: Ortak Arama ve İşletme,” Stratejik Araştırmalar Dergisi, 2 (2003), sf. 513.

¹⁵ Filis ve Leal-Arcas, sf. 21-22.

larının sınırlandırılmasında göz önünde bulundurulması gereken bir ilkedir¹⁶.

Türkiye, doğal uzantı ilkesine dayanarak iki devletin ana karaları arasındaki deniz alanında bir sınırlandırma yapılmasını isterken, Yunanistan, adaların tamamının kıta sahanlığına sahip olması gerektiğini belirtmektedir¹⁷. Örneğin Yunanistan Ege'de 12 millik bir karasuları ilan etmek de istemektedir. BMDHS'nin karasuları rejimini düzenleyen 3. maddesine göre sahil dar her devletin karasularını belirleme hakkı vardır. Ancak karasularının esas hattan itibaren 12 deniz milini geçmesi mümkün değildir. 12 milin maksimum sınır olduğu, aslında karasularının dış sınırının coğrafi koşullara göre, bu maksimum sınırı aşmayacak şekilde düzenlenmesi gerektiği unutulmamalıdır¹⁸.

Yunanistan'ın kıta sahanlığı iddiası da Türkiye açısından hakkaniyete aykırı sonuçlar ortaya koymaktadır. Yunanistan'ın Doğu Ege'de üzerinde hak iddia ettiği adalarının bir kısmı aslında Anadolu'nun doğal uzantısı üzerinde bulunmaktadır¹⁹; bu nedenle de söz konusu adaların kıta sahanlığı olmamalıdır²⁰. Tarafların bu sorunu Ege Denizi'nin somut özelliklerini²¹ de göz önünde bulundurarak çözmesi gerekmektedir. Ek olarak iyi niyet, hakkın kötüye kullanılmaması, eşitlik gibi ilkeler ile, hakkaniyetin de çözüm sırasında esas alınması gerekmektedir²².

Türkiye ile Libya Ulusal Mutabakat Hükümeti (UMH) arasında "Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Libya Devleti Hükümeti Arasında

¹⁶ Mehmet Akif Kütükçü ve İslam Safa Kaya, "Uluslararası Deniz Hukuku Kapsamında Doğu Akdeniz'deki Petrol ve Doğalgaz Kaynakları ile Türkiye'nin Hukuki Durumu," Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi, C. 6, S. 2/1 (2016), sf. 86.

¹⁷ Doğru, sf. 229.

¹⁸ Hüseyin Pazarcı, Uluslararası Hukuk, Turhan Kitabevi, 17. B., Ankara, 2018, sf. 285.

¹⁹ Gündüzler, sf. 64.

²⁰ Mehmet Dalar, "Türkiye'nin Doğu Akdeniz Politikasının Hukuksal Dayanakları," XI. Uluslararası Uludağ Uluslararası İlişkiler Kongresi "Soğuk Savaş Sonrası Dönemin Temel Gelişme ve Dinamikleri," 14-15 Ekim 2019, sf. 156.

²¹ Ege Denizi'nin coğrafi özellikleri hakkında bilgi için bkz: Balık, sf. 88.

²² Selami Kuran, Uluslararası Deniz Hukuku, Türkmen Kitabevi, 3. B., İstanbul, 2009, sf. 132 ve 213-214. Ayrıca bkz: Uğur Bayılhoğlu, Uluslararası Hukuk Açısından Ege Karasuları Sınırlandırılması, Turhan, 2011, sf. 223 vd.

Akdeniz’de Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasına İlişkin Mutabakat Muhtırası’ başlığı altında, Türkiye’nin Akdeniz’de deniz yetki alanları konusunda, bir anlaşma yapılmıştır. Bu da Türkiye’nin Akdeniz’de deniz sınırlandırılmasına ilişkin olarak KKTC’yle yapmış olduğu andlaşmadan sonra, ikinci andlaşmadır. Ancak Türkiye henüz Akdeniz’de münhasır ekonomik bölge ilanında bulunmamıştır. Bu andlaşmalar doğrultusunda bazı sınırlar belirlenmiştir ve çalışmalar sürmektedir. Libya ile yapılan andlaşmanın ardından 6 Ağustos 2020 tarihinde Doğu Akdeniz’de Mısır ve Yunanistan arasında Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılması Andlaşması’nın yapıldığı görülmektedir²³. Türkiye Cumhuriyeti yetkilileri kendilerini Doğu Akdeniz’de Antalya körfezine hapsedmeyi amaçlayan her türlü girişim gibi, bu yeni andlaşmanın yaratacağı durumu da reddetmeyi sürdüreceklerini dile getirmiştir²⁴.

Türkiye’nin deniz alanlarıyla ilgili çok tartışılan durum, kısaca yukarıda özetlendiği gibidir. Ancak uluslararası toplumun ve özellikle Akdeniz’deki devletlerin gündemini meşgul eden tartışma, Doğu Akdeniz bölgesinde yer alan deniz alanlarının sınırlandırılmasına ilişkindir. Bu sınırlandırma problemine Kıbrıs sorunu da girince, durum oldukça karmaşık bir hale bürünmektedir. O halde, Akdeniz’deki hakları gasp edilmeye çalışılan Türkiye’nin ve KKTC’nin durumuna, Kıbrıs

²³ Cüneyt Yüksel ve Deniz Baran, “Uluslararası Hukukta Doğu Akdeniz Krizi ve Türkiye ile Libya Arasındaki Deniz Yetki Alanlarını Sınırlandırma Mutabakatının Değerlendirilmesi,” MHB, C. 40, S. 1 (2020), sf. 523. Ayrıca bkz: Türkiye Cumhuriyeti Resmi Gazetesi, 7 Aralık 2019, 30971, <https://www.resmigazete.gov.tr/fihrist? tarih=2019-12-07> (Erişim Tarihi: 8 Ağustos 2020). Ayrıca bkz: Tuğrul Çam, Türkiye-Libya Anlaşması Türkiye’nin Doğu Akdeniz Politikasında Önemli Kazanım, 3 Aralık 2019, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/turkiye-libya-anlasmasi-turkiyenin-dogu-akdeniz-politikasinda-onemli-kazanim/1662097> (Erişim Tarihi: 28 Mayıs 2020). Türkiye Libya ile karşılıklı kıyılara sahiptir. Bu durum göz önünde bulundurularak, kendisinin bölge aktörü değilmişçesine yapılan girişimler karşısında diplomatik bir hamleyle Libya ile söz konusu bu andlaşmayı yapmıştır. Yaycı, sf. 36. Böylece Türkiye ilk defa bir kıyıdaş devleti ile münhasır ekonomik bölge sınırlandırma andlaşması yapmış, bölgede göz önünde bulundurulması gereken bir aktör olduğunu da ortaya koymuştur. Yaycı, sf. 36.

²⁴ “Kalin: ‘Anlaşması Bozan ve Güveni Sarsan Yunanistan Tarafıdır,’” <https://www.vekibris.com/kalin-anlasmayi-bozan-ve-guveni-sarsan-yunanistan-tarafidir/> (Erişim Tarihi: 10 Ağustos 2020).

sorunu ekseninde, Doğu Akdeniz'deki tartışmalarla birlikte bakmak, çok önemlidir.

II. Doğu Akdeniz'deki Güncel Gelişmeler ve GKRY'nin Faaliyetleri

BMDHS'nin 121. maddesinin birinci fıkrasında ada, etrafı sularla çevrili olan, sular en yüksek seviyeye ulaştığında da su üstünde kalmaya devam eden ve doğal olarak meydana gelmiş olan bir kara parçası olarak tanımlanmaktadır. Bu maddenin ikinci fıkrasına göre bir adanın karasularının, bitişik bölgesinin, münhasır ekonomik bölgesinin ve kıta sahanlığının sınırlandırılması, sözleşmenin diğer kara parçalarına uygulanacak olan hükümlere uygun bir şekilde yapılmalıdır. Ayrıca maddenin üçüncü fıkrasına göre, insanların oturmasına elverişli olmayan veya kendilerine özgü ekonomik bir yaşamı bulunmayan kayalıkların ise, münhasır ekonomik bölge veya kıta sahanlıkları gibi deniz alanlarına sahip olması mümkün değildir.

Bilindiği gibi Kıbrıs, Akdeniz'de bulunan, oldukça sorunlu ve uluslararası toplumun gündeminden düşmeyen bir adadır. Kıbrıs'ın üzerinde insan yaşamı kurmaya elverişli olduğu gibi, burada ekonomik faaliyetlerin yürütülmesi de herkes tarafından bilindiği gibi mümkündür. Bu adada 'KKTC' tanınmamış, 'Kıbrıs Cumhuriyeti' ya da GKRY ise tanınmış birer devlet olarak hala varlığını sürdürmektedir. KKTC adanın kuzey kısmında ve Türkiye'ye coğrafi olarak yakın konumda bulunmaktadır. GKRY ise fiilen adanın güneyinde etkili otorite olarak bulunan, ancak adanın tamamı üzerinde egemenlik kurma hakkının bulunduğunu iddia eden devlettir. Uluslararası toplum, BM Güvenlik Konseyi kararları doğrultusunda²⁵, aslında sadece Kıbrıslı Rumlardan

²⁵ Kıbrıs Adası üzerinde Kıbrıs Cumhuriyeti'nden farklı bir devletin kurulmasını kabul etmeyen ve uluslararası hukuk sükelerine bunu tanımama çağırısı yapan BM Güvenlik Konseyi örnek kararları için bkz: 18 Kasım 1983 tarihli 541 sayılı karar, [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/541\(1983\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/541(1983)) (Erişim Tarihi: 3 Haziran 2020) ve 11 Mayıs 1984 tarihli, 550/1984 sayılı karar, [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/550\(1984\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/550(1984)) (Erişim Tarihi: 3 Haziran 2020).

oluşan GKRY’nin bu iddiasını kabul etmekte ve Kıbrıs’ın kuzeyindeki durumu adeta geçici bir egemenlik kaybı gibi görmektedir. Bu nedenle de GKRY, ‘Kıbrıs Cumhuriyeti’ olarak kabul edilip, Avrupa Birliği’ne bir bütün olarak alınmış, sadece kuzeyde Avrupa Birliği hukukunun uygulanması askıya alınmıştır²⁶.

Kıbrıs etrafında bulunan deniz alanlarında çeşitli haklar ilan etmenin önünde teoride hukuki bir engel yokken, sorun bu adadaki fiili bölünmüşlük durumundan kaynaklanmakta, uluslararası politikanın da etkisiyle, çözüm bekleyen konular çoğalmaktadır. Doğu Akdeniz’de Kıbrıs yakınlarında bulunan hidrokarbon kaynaklarının varlığına yönelik tartışmayla bu durum önemli şirketlerin dikkatini çekmiştir²⁷. Bunun ardından Kıbrıs sorununa yeni boyutlar da eklenmiş, durum iyice çok bilinmeyenli bir denklem haline gelmiştir.

Belirtildiği gibi, günümüzde Kıbrıs ve Türkiye ekseninde gelişen ve uluslararası deniz hukukunu da ilgilendiren tartışmadaki deniz alanı, Doğu Akdeniz’dir. Doğu Akdeniz’de hem petrol, hem doğal gaz, hem de hidrat yataklarının olduğu bilinmektedir²⁸. Bu tarz doğal kaynaklar, elinde bulunduranlara sağladıkları ekonomik güç nedeniyle, dünyanın neresinde olursa olsun, paylaşmalarına ilişkin olarak çeşitli uyuşmazlıklara ve siyasi gerilimlere neden olabilecektir. Özellikle Av-

²⁶ Hacer Soykan Adaoğlu, “Special Territories in European Union and North Cyprus: A Sui Generis Relationship Under Community Law”, *Uluslararası İlişkiler*, C. 6, S. 23 (Sonbahar 2009), sf. 135. KKTC, GKRY hükümetinin etkili kontrolü dışındaki bölge olarak anılmaktadır. Hacer Soykan Adaoğlu, “AB ve KKTC Hukuku Açısından Yeşil Hat Tüzüğü,” *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, C. 5, S. 1 (2005), sf. 16.

²⁷ Igor Taranic, “European Energy Policies and Their Relevance to the Eastern Mediterranean,” *Energy Cooperation and Security in the Eastern Mediterranean: A Seismic Shift Towards Peace or Conflict*, ed. Angelos Giannakopoulos, Research Paper N. 8, 2016, sf. 109. Aslında hidrokarbon yönünden Kıbrıs Adası’nın güneyinde pek fazla bir zenginliğin bulunmadığına ilişkin görüş de vardır. Bu görüşe göre, GKRY’nin adanın güneyinde yapmış olduğu bazı araştırmalarda hidrokarbon yönünden pek umut verici bir durum olmadığı anlaşılmıştır. Ancak Antalya açıklarında hidrokarbonun olduğu düşünülmektedir. Ayrıntılı bilgi için bknz: Doğru, sf. 509.

²⁸ Simone Tagliapietra, “Will the European Market Need East Mediterranean Gas?” *Energy Cooperation and Security in the Eastern Mediterranean: A Seismic Shift Towards Peace or Conflict*, ed. Angelos Giannakopoulos, Research Paper N. 8, 2016, sf. 106.

rupa Birliği'nde doğal gaz konusunda duyulan yoğun ihtiyacı karşılamak ve başta Rusya'ya olmak üzere, dışa karşı olan bağlılığı bitirme arzusunun da etkisiyle²⁹, Kıbrıs etrafında da bulunan Doğu Akdeniz'deki doğal gaz değer kazanmaktadır. Bu nedenlerle söz konusu doğal kaynakların kimin deniz alanında olduğuna ve bunların nasıl çıkarılacağına ilişkin tartışma yaşanmaktadır³⁰.

Sorun Türkiye açısından ele alındığında, Doğu Akdeniz'deki kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge sınırlandırılması aslında farklı üç coğrafi alan açısından ortaya çıkmaktadır. Buna göre, birinci bölgede Türkiye, Suriye³¹ ve KKTC sahilleri bulunmaktadır. İkinci bölgede ise, Türkiye ve KKTC'nin sahillerinin olduğu görülmektedir³². Üçüncü bölgede ise Türkiye'nin, Yunanistan'ın, KKTC'nin, GKRY'nin ve Mısır'ın sahilleri vardır. Güncel uyuşmazlığın en çok yaşandığı bölge ise, bu üçüncü bölgedir³³. Üçüncü bölgeye ilişkin olarak Yunanistan, Türkiye'ye en yakın Yunan adaları ile Türk anakarası arasında sınırlandırma yapılmasını istemektedir. Ancak bunun gerçekleşmesi durumunda, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de sadece Antalya Körfezi açıklarında, oldukça dar bir deniz alanında egemenlik kullanabilmesi söz konusu olacaktır³⁴.

²⁹ Tagliapietra, sf. 97-100.

³⁰ Emre İşeri ve Ahmet Çağrı Bartan, "Turkey's Geostrategic Vision and Energy Concerns in the Eastern Mediterranean Security Architecture: A View From Ankara," *The New Geopolitics of the Eastern Mediterranean: Trilateral Partnerships and Regional Security*, ed. Zenonas Tziarras, Re-imagining the Eastern Mediterranean Series: PCC Report, 3, Lefkoşa, PRIO Kıbrıs Merkezi, 2019, sf. 114.

³¹ Suriye'nin 2003 yılında 12 millik karasuları, 24 millik bitişik bölge ve 200 millik münhasır ekonomik bölge ilan ettiği görülmektedir. 2011 yılına gelindiğinde ise, petrol ve doğalgaz arama çalışmalarına izni vermiştir. Bu izin verilen alanlardan bir kısmının Türkiye'nin deniz yetki alanına girdiği iddia edilmektedir. Kütükçü ve Kaya, sf. 91.

³² Doğru, sf. 542-544. İlk iki bölgeye ilişkin olarak güncel pek bir sorun yaşanmamaktadır. Zaten Türkiye ile KKTC arasında yapılan Kıta Sahanlığı Sınırlandırma Andlaşması bu bölgeye ilişkin sorunları iki devlet açısından önlemeye yöneliktir. Yusuf Aksar, "Uluslararası Hukukta Deniz Alanlarının Sınırlandırılması: Doğu Akdeniz Uyuşmazlığı," 21. Yüzyılda Sosyal Bilimler, S. 2 (2013), sf. 227.

³³ Aksar, sf. 230.

³⁴ Aksar, sf. 231.

GKRY, Annan Planı ile ilgili görüşmeler sürerken, kendi iç hukukunda karasularının ölçüldüğü esas çizgiden itibaren 24 millik bir bitişik bölge ve 200 millik bir münhasır ekonomik bölge ilan etmiştir³⁵. GKRY, 2003 yılında Mısır ile bir münhasır ekonomik bölge sınırlandırılmasına ilişkin bir uluslararası andlaşma yapmıştır³⁶. Ancak bu andlaşma doğrultusunda münhasır ekonomik bölgeler ilan edildiğinde, Mısır'ın GKRY'ye göre daha dezavantajlı bir alana hakim olacağı anlaşılmıştır. Mısır bu nedenle andlaşmayı feshetmek istemiş olsa da, GKRY bu andlaşmanın tek taraflı fesih yöntemiyle sona erdirilemeyeceğini savunmuştur³⁷.

GKRY yukarıda anılan andlaşma doğrultusunda 2 Nisan 2004 tarihinde münhasır ekonomik bölge ilanında bulunmuş, bunun 21 Mart 2003 tarihinden itibaren geçerli olduğunu bildirmiştir³⁸. GKRY, bu anlaşmada ve bölgeye ilişkin yaptığı diğer andlaşmalarda, bölge devleti olan Türkiye'nin haklarını göz önünde bulundurmamıştır³⁹.

GKRY Mısır ile yapmış olduğu andlaşmanın ardından, Lübnan ile 2007⁴⁰, İsrail ile 2011'de yine andlaşmalar yapmış, bu çerçevede Kıb-

³⁵ Kudret Özersay, "Annan Planı ve Federal Yasaları Çerçevesinde Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları," Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, C. 59, S. 3 (2004), sf. 226-227. BMDHS'nin 33. maddesine göre bitişik bölge, karasularına bitişik olan deniz alanına işaret etmektedir ve bu alan 24 mili aşmamaktadır. Karasuları, tıpkı iç sular gibi, devletlerin tam egemenliğine tabidir. Bozkurt, sf. 50. BMDHS'nin 57. maddesine göre ise münhasır ekonomik bölge karasularının ölçüldüğü esas hattan itibaren 200 milin ötesine geçemeyecektir.

³⁶ Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, No: 18, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin Doğu Akdeniz'deki Ülkelerle Deniz Yetki Alanlarını İlgilendiren İkili Anlaşmalar Yapma Gayretlerine İlişkin Dışişleri Bakanlığı Basın Açıklaması, 30 Ocak 2007, http://www.mfagov.tr/no_18--30-ocak-2007_-guney-kibris-rum-yonetimi_nin-dogu-akdeniz_deki-ulkelerle-deniz-yetki-alarlarini-igilendiren-ikili-anlasmalar-yapma-gayretlerini-hk_-tr.mfa (Erişim Tarihi: 31 Mayıs 2020). Mısır, İskenderiye limanındaki deniz ülkesinde keşfedilen gazın ardından Kuzey Afrika'da Cezayir'den sonra en önemli ikinci gaz kaynağı haline gelmiş, bölgedeki enerji denkleminde söz sahibi bir aktör konumuna yükselmiştir. Anais Antreasyan, "Gas Finds in the Eastern Mediterranean: Gaza, Israel and Other Conflicts," *Journal of Palestine Studies*, C. 42, S. 3 (2013), 37.

³⁷ Kütükçü ve Kaya, sf. 91.

³⁸ Yaycı, sf. 17.

³⁹ Öztürk ve Başeren, sf. 79.

⁴⁰ Lübnan Doğu Akdeniz'de bulunan gaz aracılığıyla alternatif enerji kaynağı elde edip, bu alanda dışa bağımlılığını azaltma amacı güden bir devlettir. Dilek Kalaycı, "The Cyprus conflict: Searching for a Solution to the Dispute over Exclusive Eco-

rıslı Türklerin haklarını gözettiği yönünde tatminkâr bir açıklamada bulunmamıştır⁴¹. Bu andlaşmalar sonrasında GKRY'nin ilan ettiği münhasır ekonomik bölge parsellere ayrılmış ve burada çeşitli doğal kaynaklarda sondaj çalışmaları başlamıştır⁴².

GKRY ile İsrail arasındaki duruma bir parantez açarak, iki devletin ilişkilerinin son yıllarda daha da ileri bir boyuta ulaştığını belirtmekte fayda vardır. İsrail Mısır'dan çok büyük oranda gaz satın almakta, ancak Mısır halkının tabanı buna muhalefet etmekte ve Mısır'ın bu alışverişte sömürüldüğüne inanmaktaydı⁴³. 2011 yılında Mısır'da yaşanan devrimin ardından, buradan elde ettiği gaz miktarı çok kısıtlanan İsrail, alternatif kaynaklar aramaya başlamıştır. Kendi münhasır ekonomik bölgesinde de doğal kaynakların bulunduğu ortaya çıkınca, GKRY ile aralarında yoğun bir işbirliği gelişmiştir⁴⁴. Bu gelişmenin ardından da GKRY ile Doğu Akdeniz'deki doğal kaynakların araştırılması ve sondajı konusundaki işbirliğini geliştirmiştir⁴⁵. Hatta aralarındaki işbirliği daha geniş boyutlardadır: İsrail GKRY'nin uçuş bilgi bölgesini (*flight information region*) askeri amaçlarla da kullanmaktadır⁴⁶. Doğu Akdeniz'deki doğal gaz ve diğer maden arayış-

conomic Zone in the Mediterranean Sea," International Congress on Business and Marketing, 2019, sf. 222. İsrail'in Lübnan ile olan deniz alanlarının sınırına ilişkin de uyumsuzluğu bulunmakta, iki devletin deniz alanları sınırı BM tarafından gözlenmektedir. Hana Krhovska, "Conflict Resolution in the Disputes over Resources in the Eastern Mediterranean: The Case of Israel and Lebanon," Masaryk Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Güvenlik ve Stateji Çalışmaları Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2014, sf. 36. İki devlet aralarında sorunu BMDHS'in 15. bölümü çerçevesinde öngörülen şekillerde çözmesi söz konusu olabilirdi, ancak İsrail BMDHS'yi onaylamamış ve dolayısıyla bu sözleşmeye taraf olmamıştır. Yargı yetkisini kabul etmeleri halinde Uluslararası Adalet Divanı'na ya da tahkime götürerek aralarındaki uyumsuzluğu çözmeleri hala söz konusu olabilmektedir. Krhovska, sf. 44-45.

⁴¹ Enes Güzel, "Turkey and the Energy Equation in the Eastern Mediterranean," TRTWORLD Research Centre, Ağustos 2019, sf. 6.

⁴² Ioannis Grigoriadis, Energy Discoveries in the Eastern Mediterranean: Conflict of Cooperation?," Middle East Policy, C. 21, S. 3 (2014), sf. 125.

⁴³ Antreasyan, sf. 38.

⁴⁴ Grigoriadis, sf. 125.

⁴⁵ Antreasyan, sf. 34.

⁴⁶ Constantinos Adamides ve Odysseas Christou, "Can Resolving Cyprus Hold the Key to Regional Energy Cooperation?," Turkish Policy Quarterly, C. 15, S. 2 (2016), sf. 88.

ları doğrultusunda GKRY'nin münhasır ekonomik bölgesinden elde ettikleri doğal kaynaklardan elde edilen zenginliğin %30'unun GKRY'nin, kalanının da İsrail kökenli şirketlerin olacağına karar verilmiştir⁴⁷. 1994 tarihli Gazze-Jericho Andlaşması'nın Filistin'in yetkisinde olduğunu düzenlediği⁴⁸ deniz alanında da keşfedilen doğal kaynakların olduğu⁴⁹, ancak Filistin'e İsrail'in uyguladığı ambargolar ve abluka nedeniyle bunların değerlendirilemediği de iddia edilmektedir⁵⁰.

Kıbrıs Adası'na yakın diğer bölge devletleri dışında, Yunanistan, Amerika Birleşik Devletleri, İtalya ve Fransa gibi devletlerde kurulan şirketler de, GKRY'yle yapmış oldukları çeşitli işbirlikleri doğrultusunda, bölgedeki arama çalışmalarına katılmıştır⁵¹. Bölgede çeşitli işbirliği mekanizmaları kurulmuş, "Doğu Akdeniz Gaz Forumu" gibi oluşumlar gerçekleştirmiş ve GKRY'nin 13 arama sahasına ilişkin olarak verdiği izinlerle, Akdeniz'de çeşitli doğal kaynak arama ve sondaj faaliyetleri başlamıştır⁵².

⁴⁷ Kalaycı, sf. 220-221.

⁴⁸ Agreement on the Gaza Strip and the Jericho Area, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/IL%20PS%20940504_Agreement%20on%20the%20Gaza%20Strip%20and%20the%20Jericho%20Area%20%28Cairo%20Agreement%29.pdf (Erişim Tarihi: 7 Ağustos 2020).

⁴⁹ Krhovska, sf. 33.

⁵⁰ Antreasyan, sf. 29. İsrail, Filistin'in egemen bir devlet olmadığını, bu nedenle söz konusu doğal kaynakları kendisinin araştırıp çıkarması gerektiğini iddia etmiştir. Oysa bugün Filistin'in devlet olarak kabul gördüğü hem doktrinde, hem de *soft-law* etkisi yaratma gücü yüksek BM Genel Kurulu'nun bir kararında vurgulanan bir durumdur. John Quigley, "Palestine is a State: A Horse with Black and White Stripes is a Zebra," Michigan Journal of International Law, C. 32, S. 4 (2011), sf. 753-754. Ayrıca bkz: BM Genel Kurulu, Palestinian Participation in the Work of the UN- and Foreign Ministry Reaction başlıklı, 7 Temmuz 1998 tarihli, 52/250 numaralı kararının İngilizce metni için bkz: <https://mfa.gov.il/MFA/ForeignPolicy/MFADocuments/Yearbook12/Pages/59%20United%20Nations%20General%20Assembly%20Resolution%202052-2.aspx> (Erişim Tarihi: 7 Ağustos 2020). Ayrıca Gazze-Jericho Andlaşması da İsrail'in kontrol etmek istediği deniz alanlarını Filistin'in egemenliğinde kabul etmiştir. Krhovska, sf. 33.

⁵¹ Tamçelik ve Kurt, sf. 893.

⁵² Tuğrul Çam, Türkiye-Libya Anlaşması Türkiye'nin Doğu Akdeniz Politikasında Önemli Kazanım, 3 Aralık 2019, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/turkiye-libya->

GKRY'nin bir sahildar devlet olarak münhasır ekonomik bölge ilan edip, araştırma ve sondaj yapması uluslararası hukuka göre elbette ki uygundur⁵³. Bu konuda BMDHS'nin 246. maddesine göre diğer devletlerle bilimsel araştırmalar yapmaları da mümkündür. Ayrıca 56. maddeye göre de, canlı veya cansız kaynakların araştırılması ve işlenmesi de hukukidir. Öte yandan, bu çalışmada ele alınan deniz alanının sınırlandırılmasına ilişkin büyük bir anlaşmazlık yaşanmaktadır.

Bilindiği gibi uluslararası deniz hukuku kurallarına göre deniz yetki alanları bazı ilkeler göz önünde bulundurularak sınırlandırılmaktadır. Bunlar hakkaniyet, eşit uzaklık, coğrafyanın üstünlüğü, ilgili deniz alanlarının özelliklerinin veya coğrafi durumun şartlarının dikkate alınması, orantılılık ve kapatmama ilkeleridir⁵⁴.

Türkiye'nin Akdeniz'de bu ilkelere aykırı hareket ettiği, uzlaşmaz bir tavır sergilediği veya hakkaniyete aykırı bir durum yaratmaya çalıştığı tespit edilememiştir. Türkiye'nin haklı istekleri, Kıbrıslı Türklerin de Kıbrıs'ın deniz alanındaki kaynaklardan Kıbrıslı Rumlarla birlikte, hakkaniyetle yararlanması ve kendisinin Doğu Akdeniz'deki yetki alanlarının ve buradaki haklarının hakkaniyete uygun bir şekilde gözetilmesidir. Öte yandan, hem Türkiye'nin bölgeden dışlanması, hem de Kıbrıslı Türklerin haklarının korunmaya çalışılmasına ilişkin noktalarda uyuşmazlık yaşanmaktadır⁵⁵. Türkiye'nin talebi, Doğu Akdeniz'deki kıta sahanlığının Anadolu ile Kıbrıs arasında hakkaniyete göre ve orantılı bir şekilde belirlenmesidir⁵⁶. Zaten Uluslararası Adalet Divanı'nın Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davası'nda verdiği

anlasmasi-turkiyenin-dogu-akdeniz-politikasinda-onemli-kazanim/1662097
(Erişim Tarihi: 28 Mayıs 2020).

⁵³ Yayıncı, sf. 57.

⁵⁴ Uluslararası Adalet Divanı Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davası (*North Sea Continental Shelf Cases*), 20 Şubat 1969, prgrf. 101. Kararın İngilizce metni için bkz: <https://www.icj-cij.org/files/case-related/51/051-19690220-JUD-01-00-EN.pdf> (Erişim Tarihi: 7 Ağustos 2020). İlgili kavramların açıklaması için bkz: Kütükçü ve Kaya, sf. 86-88.

⁵⁵ Kütükçü ve Kaya, sf. 93-94.

⁵⁶ Kalaycı, sf. 226.

karara göre hakkaniyet, deniz alanlarının sınırlandırılmasında uygulanacak temel bir ilke haline gelmiştir⁵⁷.

III. Unutulmaya Çalışılan Bölgesel Aktörler: KKTC'nin ve Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki Durumları

Bölgedeki münhasır ekonomik bölge tartışmalarının ve uygulamalarının tarafları olarak göz önünde bulundurulması gereken KKTC ile Türkiye, kendi aralarında yapmış oldukları uluslararası andlaşma doğrultusunda, 12 millik bir karasuları ilan etmişlerdir. 19 Eylül 2011'de GKRY'nin izin vermiş olduğu sondaj çalışmalarının başlamasıyla, KKTC ve Türkiye de harekete geçmiştir⁵⁸. Belirtilmesi gerekir ki, bu iki devlet arasında yapılan söz konusu uluslararası andlaşma, herhangi bir şekilde başka bir sahildevletinin deniz yetki alanını veya egemenlik haklarını ihlal etme niyeti taşımamaktadır. Sadece kendi ülkelerinin karşılıklı deniz alanlarını sınırlandırmak ve buradaki hukuki haklarını meşru bir zemine oturtmak niyetiyle yapılmıştır⁵⁹.

Türkiye'nin bir kurumu olan Petrol İşleri Genel Müdürlüğü, aslında bir kamu iktisadi teşebbüsü olan Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı'na petrol ve doğal gaz arama ve çıkarma ruhsatları vermiştir⁶⁰. GKRY BM Genel Sekreterliği'ne gönderdiği bir mektupla bu durumu

⁵⁷ Uluslararası Adalet Divanı, Kuzey Denizi Kıta Sahaneliği Davası (*North Sea Continental Shelf Cases*), prgrf. 93 ve 101.

⁵⁸ Aslında Kıbrıslı Türkler, 24 Eylül 2011 ve 29 Eylül 2012 tarihlerinde BM Genel Sekreteri aracılığıyla Kıbrıslı Rumlara doğal kaynakların iki taraf arasında hakkaniyete uygun bir şekilde paylaşılmasına yönelik bir teklifte bulunmuş, ancak GKRY münhasır ekonomik bölgesi olarak ettiği bölgede, diğer devletlere bağlı kurumlarla çalışmalarına devam etmiştir. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, Akdeniz'de Kıta Sahaneliği Sınırlandırması Anlaşması Hakkında Basın Açıklaması, 2 Mayıs 2014, <https://mfa.gov.ct.tr/tr/akdenizde-kita-sahanligi-sinirlandirmasi-anlasmasi-hakkinda-basin-aciklamasi/> (Erişim Tarihi: 28 Mayıs 2020).

⁵⁹ Serkan Küçükuray, Doğu Akdeniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı ve Türkiye, Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Lefkoşa, 2019, sf. 112.

⁶⁰ Türkiye – KKTC Kıta Sahaneliği Sınırlandırma Anlaşması İmzalanmasına İlişkin Dışişleri Bakanlığı Basın Açıklaması, 21 Eylül 2011.

kınamıştır⁶¹. KKTC Bakanlar Kurulu da, bu teşebbüse 22 Eylül 2011’de gerekli ruhsatı vermiştir⁶². Bu çalışmalar sonucunda herhangi bir doğal kaynak elde edilmesi halinde, paylaşım oranı %50-50 olacaktır. Ancak bu tür çalışmalar, doğaları gereği, bütün bölge devletlerinin ve birçok çok uluslu şirketin uluslararası ortaklıklar eşliğinde sürdürülmesi verimli olmaktadır⁶³. KKTC’nin uluslararası hukuk sùjeleri tarafından tanınmamış olması, onun deniz yetki alanında çalışmalar yapmak üzere kurulacak ve verimli sonuçlar alınmasını sağlayacak işbirliklerini engellemektedir⁶⁴. Yine de KKTC’nin tanınmamış olması nedeniyle yakın zamana kadar değerlendirilmeyen bu doğal kaynaklarla ilgili arama ve sondaj çalışmaları Türkiye ve KKTC arasındaki işbirliği doğrultusunda başlamıştır⁶⁵.

Türkiye, Fatih, Barbaros Hayrettin Paşa ve Yavuz isimli sondaj gemilerini Kıbrıs açıklarına göndermiş ve bu gemiler, kendilerine ruhsat verilen noktalarda doğalgaz aramalarına başlamıştır⁶⁶. GKRY ve onunla hareket eden diğer devletler, Türkiye tarafından gerçekleştirilen faaliyetlere karşı çıkmaktadır. Türkiye ve KKTC ise kendilerine bölgedeki aktörler değilmiş gibi muamele edilerek geliştirilen fiili durumu kabul etmemektedir. Türkiye’nin ve KKTC’nin bu duruma tepki göstermemesi halinde onların aleyhine önemli sonuçlar doğabi-

⁶¹ BM Genel Kurulu, Letter by Permanent Representative of Cyprus on the Exclusive Economic Zone of the Republic of Cyprus, 19 Haziran 2012 tarihli, A/66/851 sayılı GKRY’nin BM Genel Kurulu’na gönderdiği mektubun İngilizce metni için bkzn: <http://www.cyprusun.org/?p=4728> (Erişim Tarihi: 11 Ağustos 2020).

⁶² Yaycı, sf. 34. Türkiye’nin uluslararası topluma kendisinin de Doğu Akdeniz’de petrol ve doğal gaz arama faaliyetlerine başlama planının olduğunu önceden duyurduğu, böylece aslında bölgede KKTC’nin ve Türkiye’nin önemli aktörlerden olduğunu böze ardi edenlere, petrol ve doğal gaz arama faaliyetlerine son vermeleri için çağrıda bulunulmuş olduğu iddia edilmektedir. Küçükcuray, sf. 109.

⁶³ Adamides ve Christou, sf. 93.

⁶⁴ Kütükçü ve Kaya, sf. 92-93.

⁶⁵ Krhovska, sf. 32.

⁶⁶ “Doğu Akdeniz-Kıbrıs Açıklarında Doğalgaz Arama Krizi Nasıl Başladı, Hangi Ülke Ne İstiyor?,” <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-48225246> (Erişim Tarihi: 29 Mayıs 2020). Güncel bir gelişme olarak Türkiye, Oruç Reis, Ataman ve Cengiz Han isimli gemilerle de bölgedeki yeni bazı noktalarda da doğalgaz arama çalışmalarını sürdüreceğini açıklamıştır. “Türkiye Akdeniz’de NAVTEX İlan Etti,” <https://www.vekibris.com/turkiye-akdenizde-navtex-ilan-etti/> (Erişim Tarihi: 10 Ağustos 2020).

lecektir. Örneğin, Türkiye'nin Akdeniz'de çok dar bir deniz alanına hapsolacağı açıkken, KKTC'de yaşayan halkın bölgedeki doğal zenginliklerden payını alamayacak olması endişesi yaşanmaktadır⁶⁷.

Türkiye'nin Akdeniz'de dar bir alana hapsedilmesi, onun bölgedeki canlı kaynaklardan yararlanamaması ve bölgede sadece dar bir deniz alanında egemenlik haklarını kullanabilmesi sonucunu doğuracaktır. Ayrıca Türkiye elde edilecek olan doğal kaynakların başka devletlere aktarılmasında kullanılmak üzere coğrafi olarak çok elverişli bir konuma sahiptir. Bölgede söz söyleme hakkına sahip aktörlerden birisi haline gelememesi, bu aktarmanın Türkiye üzerinden yapılması yerine⁶⁸, Girit üzerinden Avrupa'ya ulaştırılması sonucunu doğurabilecektir⁶⁹. Bu durum ise, Türkiye'nin bölgedeki etkinliğini son derece kısıtlı bir hale getirecek olup, Türkiye'nin siyasi ve ekonomik çıkarlarına da aykırıdır.

GKRY, Akdeniz'de KKTC ve Türkiye işbirliğinde yapılan girişimleri, kendi münhasır ekonomik bölgesindeki egemenlik haklarının ihlali olarak kabul etmektedir⁷⁰. Akdeniz'deki deniz alanlarının paylaşılması konusunda hangi bölgenin kime ait olduğuyla ilgili Türkiye'nin de dâhil olduğu bir uzlaşma bulunmamaktadır. O nedenle kimi zaman aynı noktaya ilişkin farklı egemenlik hakkı iddiaları söz konusu olmakta, gemileri taciz etme gibi olaylar yaşanabilmektedir⁷¹. Örneğin GKRY'nin çalışmalar için izin verdiği alanların bir bölümü, KKTC ile Türkiye'nin de çalışmalar yapmak üzere uzlaştığı bölümlerle çakışmaktadır⁷². Ek olarak, bir kısım deniz alanı üzerinde Türkiye kıta sahanlığına ilişkin iddiada bulunurken, GKRY ise aynı alanın kendi münhasır ekonomik bölgesine girdiğini ileri sürmekte, Türkiye'nin kabul ettiğiğinden daha geniş bir münhasır ekonomik bölgesinin bulunduğu fikri

⁶⁷ Tamçelik ve Kurt, sf. 899.

⁶⁸ Grigoriadis, sf. 126.

⁶⁹ Tamçelik ve Kurt, sf. 900. Bulunan gazın diğer ülkelere aktarılması için muhtemel diğer yollar için bkz: İşeri ve Bartan, sf. 117.

⁷⁰ Tamçelik ve Kurt, sf. 883.

⁷¹ İşeri ve Bartan, sf. 111. Konuyu özetleyen bir harita için bkz: Güzel, sf. 6.

⁷² Dalar, sf. 167. Benzer bir durum 1970'li yılların arasında Ege Denizi'ne ilişkin olarak Yunanistan ile Türkiye arasında yine yaşanmıştı. Doğru, sf. 226.

üzerinde ısrar etmektedir⁷³. Bu durumun nasıl çözüleceği ise meçhuldür. Çünkü GKRY KKTC'yi bir devlet olarak tanımamakta, Türkiye de GKRY'ni onun var olduğunu iddia ettiği şekilde, yani adanın bütününde egemenlik hakkına sahip bir devlet olarak, tanımamaktadır⁷⁴.

Bu çalışmada anılan deniz alanlarına ilişkin uyuşmazlıkların, BMDHS'nin çeşitli noktalarda uyuşmazlık yaşanmasına ilişkin olarak işaret edildiği gibi, bir uluslararası andlaşma ile çözülmesi, en uygun yöntem olarak akla gelmektedir. Aslında GKRY'nin iç hukukunda da bu tür uyuşmazlıklara ilişkin olarak andlaşma yapma yöntemi önerilmektedir⁷⁵. Ancak mevcut siyasi durumda tarafların birbirlerini tanımama politikası nedeniyle, uyuşmazlık taraflarının ortak bir noktada uzlaşarak bu yöntemi denemesi pek mümkün gözükmemektedir. Oysa uluslararası hukukta uyuşmazlıkların barışçıl çözülmesi için tarafların en azından diplomasi görüşmelerinde bulunmaları gerektiğine dair bir uluslararası yapılageliş kuralı da oluşmuştur⁷⁶; ancak, taraflar bu yükümlülüklerini yerine getirmemektedir. GKRY'nin KKTC'yi tanınması sonucunu doğuracak bir andlaşma ilişkisi kurmaktan kaçınacağı da kesindir. Aynı şey, Türkiye'nin GKRY'ni tanımama iradesi için de söz konusu olacaktır.

Kıbrıslı Rumlar tarafından reddedildiği için yürürlüğe giremeye de, eski BM Genel Sekreteri de olan Kofi Annan tarafından hazırlanan ve adadaki fiili ve hukuki sorunlara çözüm bulmayı amaçlayan Annan Planı vardı. Bu plan da adanın kara ülkesi dışındaki alanlarda egemenlik yetkilerinin kullanılmasının özellik arz eden bir durum olduğunu kabul etmişti⁷⁷. Annan Planı şu anda yürürlükte olan bir metin veya bağlayıcılığı bulunan herhangi bir uluslararası hukuk belgesi değildir. Ancak Kıbrıslı Türklerin de Kıbrıs'a ait deniz alanında hak

⁷³ Krhovska, sf. 33.

⁷⁴ Grigoriadis, sf. 127.

⁷⁵ Özersay, sf. 228.

⁷⁶ Pazarıcı, sf. 490. BMDHS'nin 279. maddesi de BM Andlaşması'na atıf yaparak, uyuşmazlıkların bu andlaşmada öngörüldüğü gibi barışçıl yöntemlerle çözülmesi gerekliliğini hüküm altına almış, ayrıca 286. maddesi ve devamında da BM Deniz Hukuku Mahkemesi'nin kurulmasını düzenlemiştir.

⁷⁷ Özersay, sf. 204.

sahibi olduklarını kabul eden ve bu konuda en azından BM'nin tutumunu gösteren bir belgedir. Bu noktada, onun da ilgili maddesine değinmekte yarar vardır.

Annan Planı'nın 1. Ek (*Annex I*), 25. maddesinde yer alan düzenlemeye göre, uzay alanı, kıta sahanlığı, karasuları ve bitişik bölge ilana ilişkin durumlarda yapılacak olan uluslararası andlaşmalarda ve kabul edilecek olan iç hukuk normlarında, milletvekillerinin basit çoğunluğunun oyunun aranması yanında, kurucu devletlerin senatörlerinin en az beşte ikisinin de çoğunluğu özel olarak aranmıştır⁷⁸. Özet olarak, GKRY'nin yasa ve andlaşma taslaklarının iç hukukta bağlayıcı olabilmesi için, Kıbrıslı Türk senatörlerinin de olumlu oyu gerekecekti⁷⁹. Görüldüğü gibi BM Genel Sekreteri tarafından hazırlanan Annan Planı da, bölgedeki deniz alanı paylaşımına ve Kıbrıslı Türklerin bu konudaki haklarına duyarlıydı.

Doğu Akdeniz'deki deniz alanlarının sınırlandırmak ve doğal kaynaklardan faydalanacak girişimlerde bulunmak isteyen Kıbrıslı Rumların, Annan Planı'nda da benimsenen tarzda bir yaklaşım benimsemesi ve Kıbrıslı Türklerin hakkını da göz önünde bulundurması, hakkaniyete en uygun yöntem olacaktır. Çünkü Annan Planı'nın bu noktada iki tarafı da gözettiği açıktır. GKRY'nin şimdiki Cumhurbaşkanı Nikos Anastasiadis, Annan Planı'na destek veren bir siyasi liderdi. Bu durumda, Annan Planı'nın denizlerdeki doğal kaynaklar üzerindeki haklarına duyarsız olmaması anlayışını benimsemiş olmalıdır⁸⁰.

Kıbrıs Adası ile ilgili sorunlardan en temeli olan adadaki bölünmüşlük durumu nasıl sonuçlanırsa sonuçlansın, Kıbrıslı Türklerin Kıbrıs'ın halklarından olduğu, bu nedenle de adanın doğal kaynakları üzerinde kendi kaderini tayin etme hakkına sahip oldukları unutul-

⁷⁸ 24 Nisan 2004 tarihinde Kıbrıs Adası'nın kuzeyinde ve güneyinde yapılan referandumda, Kıbrıslı Türklerin %64,91 oranında kabul ettiği, ancak Kıbrıslı Rumların %75,38 oranında reddettiği, bu nedenle de hayata geçmeyen Annan Planı'nın metni için bknz: <https://web.archive.org/web/20120328062304/http://www.zypern.cc/extras/annan-plan-for-cyprus-2004.pdf> (Erişim Tarihi: 1 Haziran 2020).

⁷⁹ Özersay, sf. 206.

⁸⁰ Grigoriadis, sf. 128.

mamalıdır⁸¹. Kıbrıslı Rumların hala devam ettiğini öne sürdükleri 1960 yılında kurulan GKRY'nin kurucu belgelerine göre de, Kıbrıslı Türkler devletin kurucu halklarından. Şöyle ki, 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'nın⁸² ikinci maddesi, Cumhuriyetin vatandaşlarının Kıbrıslı Türk veya Kıbrıslı Rum toplumlarından birisine dâhil olmalarını zorunlu kılmaktadır. Demek ki, Kıbrıslı Türkler de adadaki yerli halklardan birisidir. Bu nedenle Kıbrıs ile bağlantılı doğal kaynaklardan elde edilecek zenginlikte, onların bölgedeki gelişmeler hakkında konuşması gereken yerli halklardan olması gerektiği göz ardı edilmemelidir⁸³.

Kıbrıslı Türkler KKTC'yi ilan ederek, GKRY'nin münhasır egemenlik bölgesinde kalan bölgedeki doğal kaynaklar üzerinde hak iddia edemeyeceğini kabullenmiştir⁸⁴. Sorun, Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanlarına ilişkin paylaşımında Türkiye'nin ve Kıbrıslı Türklerin yok sayılması, hak sahibi aktörler olarak görülmemesidir. Türkiye konuyla ilgili iddialarında ve itirazlarında Kıbrıslı Türklerin ve Kıbrıslı Rumların eşit söz hakkı olması gerektiğini belirtmiş, kendisinin de denize kıyısı olan bir bölge devleti olarak hak sahibi olduğunu bildirmiştir. GKRY'nin münhasır ekonomik bölge ilanını ve bölgede yaptığı arama ve sondaj çalışmalarını BM'ye gönderdiği mektuplarla kınamıştır⁸⁵. Türkiye bu tavrında ve itirazlarında ise uyumsuzlukla ilgili olarak bir tarafa ayrıcalık tanınmasını savunmamıştır⁸⁶.

⁸¹ Kendi kaderini tayin etme hakkının ekonomik boyutu ve doğal kaynaklarla ilişkisi için bkz: Yaşar Ehtibarlı, "Uluslararası Hukukta Self Determinasyon Hakkı ve Hakkın Ekonomik Boyutu," Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2016, sf. 244-265.

⁸² 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'nın Türkçe metni için bkz: http://www.parliament.cy/images/media/assetfile/Syntagma_TU.pdf (Erişim Tarihi: 3 Haziran 2020).

⁸³ İşeri ve Bartan, sf. 119.

⁸⁴ Grigoriadis, sf. 128.

⁸⁵ BM Güvenlik Konseyi, Letter dated 16 August 2011 from the Permanent Representative of Turkey to the United Nations addressed to the Secretary-General, 22 Ağustos 2011 tarihli, A/65/934-S/2011/526 sayılı, Türkiye'nin BM Genel Sekreterliği'ne gönderdiği mektubun İngilizce metni için bkz: <https://digitallibrary.un.org/record/709500> (Erişim Tarihi: 11 Ağustos 2020).

⁸⁶ Güzel, sf. 9. Türkiye'nin bu iddialarını dile getirirken şiddete dayalı herhangi bir tavrının olmadığı herkesçe belirtilmektedir. Grigoriadis, sf. 128.

GKRY KKTC'yi kendi ülkesine dâhil olan, ancak fiilen 'işgal edilmiş' bir bölge olarak kabul etmektedir⁸⁷. Dolayısıyla, GKRY'ye göre, aslında Türkiye'nin KKTC'yle gerçekleştirdiği faaliyetleri, GKRY'nin izni olmadığı için, uluslararası hukuka aykırı olup, onun kara ülkesindeki, hava ülkesindeki ve karasularındaki egemenliğini 'işgalci güç' olarak ihlal etmektedir⁸⁸. Zaten GKRY münhasır ekonomik bölge ve petrol ve gaz arama çalışmalarıyla ilgili andlaşma ve izin işlemlerinde, Kıbrıs'ın ve burada yaşayan nüfusun tamamını uluslararası hukukta temsil ediyormuş gibi davranmıştır⁸⁹. *Anastasiadis*, Türkiye'nin GKRY'ye ait olan münhasır ekonomik bölgede faaliyetlerine devam etmesi halinde, Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumlar arasında yapılan ve adada bir çözüme ulaşmayı hedefleyen görüşmelerin tekrar başlamasının mümkün olmayacağını da bir açıklamasında belirterek, Türkiye'nin bölgedeki faaliyetlerini onaylamadığını bir kere daha ortaya koymuştur⁹⁰.

Türkiye dışındaki bütün uluslararası hukuk sükelerinin Kıbrıs Adasında şu anda Kıbrıslı Rumların oluşturduğu GKRY'yi adanın tamamını temsil etmeye yetkili sükje olarak kabul ettiği bir gerçektir. Ancak öte yandan, adanın kuzeyinde, tanınmamış da olsa, fiilen farklı bir devlet kurulmuştur ve GKRY bu bölgede etkili otorite değildir. Böyle bir 'entite' yokmuş gibi hareket etmenin, Kıbrıs'ta yerli halklardan olan Kıbrıslı Türklerin yaşadığı bölgenin bir parçası olan deniz ülkesi üzerinde kendi kaderini tayin etme hakkına aykırı bir tutum olacağı ihtimali de göz önünde bulundurulmalıdır⁹¹. Zaten kendi kaderini tayin etme hakkının doğal kaynakları ve zenginlikleri de kapsadı-

⁸⁷ Filis ve Leal-Arcas, sf. 17.

⁸⁸ Kalaycı, sf. 219.

⁸⁹ Küçüküray, sf. 120-121.

⁹⁰ "Anastasiadis: Bundan Böyle Geçiş Kapılarından Geçen Herkes Kayıt Altına Alınacak," 7 Haziran 2020, <https://www.vekibris.com/anastasiadis-bundan-boyle-gecis-kapilarindan-gecen-herkes-kayit-altina-alinacak/> (Erişim Tarihi: 8 Haziran 2020).

⁹¹ Dalar, sf. 167.

ğı günümüzde kabul edilmektedir⁹². O halde Doğu Akdeniz'deki doğal zenginliklerden KKTC'de yaşayan halkın faydalandırılmaması, bu halkın halkların doğal kaynaklar ve zenginlikler üzerindeki kendi kaderini tayin etme hakkına aykırılık oluşturulmaktadır⁹³. Halkların doğal kaynaklar üzerindeki daimi egemenlik hakkının kendi kaderini tayin etme hakkına dâhil olduğu ve saygı duyulması gerektiği BM Genel Kurulu'nun kabul ettiği bir kararında da net bir şekilde ortaya konulmuştur⁹⁴.

Türkiye Yunanistan ve GKRY ile yaşadığı sorunlarında, hem BMDHS'ye taraf olmama, hem de deniz alanlarına ilişkin Yunanistan'ın da ona dayatmaya çalıştığı maksimum sınırlar husularındaki uluslararası yapılageliş kurallarının kendisine uygulanmaması için ısrarlı itirazcı olma iradesini katı bir şekilde sürdürmektedir. BMDHS hükümleri, hem buna taraf olmadığı, hem de ilgili uluslararası yapılageliş kurallarına karşı ısrarlı itirazcı konumunu sürdürdüğü için, Türkiye'ye karşı ileri sürülemeyecektir⁹⁵. Aktarılanlar ışığında esas olanın, karşılıklı çıkarların korunduğu bir andlaşma çerçevesinde durumun çözüme kavuşturulması olduğu açıktır⁹⁶. Belirtildiği gibi, Türkiye herhangi bir uzlaşmaya ya da barışçıl çözüme karşı olumsuz bir irade

⁹² Füsun Arsava, "Halkların Kendi Kaderini Tayin Etme Hakkının Tarihçesi ve Günümüzde Getirdiği Problemler," Prof. Dr. Aydın Zevkliler'e Armağan, Yaşar Üniversitesi Elektronik Dergisi, C. 8, Özel Sayı (2013), sf. 387.

⁹³ KKTC Başbakanlık Basın Açıklaması, 13 Nisan 2017, <http://basbakanlik.gov.ct.tr/BASIN-VE-HALKLA-%C4%B0L%C4%B0C5%9EK%C4%B0LER/BASIN-A%C3%87IKLAMALARI/ArtMID/3765/ArticleID/3461/Ba%C5%9Fbakan-214zg252rg252n-%E2%80%9CK%C4%B1br%C4%B1s-T252rk-halk%C4%B1n%C4%B1n-kendi-kaderini-tayin-etme-hakk%C4%B1-var-Bu-%C4%B0ngiltere-parlamentosunda-bile-ortaya-konmu%C5%9Ftur%E2%80%9D> (Erişim Tarihi: 6 Ağustos 2020).

⁹⁴ BM Genel Kurulu'nun 21 Aralık 1952 tarihli, 1803(XVII) sayılı kararının İngilizce metni için bkz: <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/NaturalResources.aspx> (Erişim Tarihi: 7 Ağustos 2020).

⁹⁵ Gündüzler, sf. 63-64.

⁹⁶ Rainer Lagoni, "Interim Measures Pending Maritime Delimitation Agreements," The American Journal of International Agreements, C. 78, S. 2 (1984), sf. 348.

göstermemektedir. Aksine, Akdeniz'de yapılacak uluslararası bilimsel çalışmaları desteklemektedir⁹⁷.

Devletlerin uluslararası uyuşmazlıklarını çözmeye çalışırken iyi niyet çerçevesinde hareket etmelerinin uluslararası hukuk bakımından çok önemli olduğu belirtilmektedir. Bir uyuşmazlığın çözümünde bölge devletlerinin haklarının tehlikede olması halinde, bu ilgili bölge devletlerinin rızasının da alınması bir uluslararası yapılageliş hukuku kuralıdır. Bu kapsamda, deniz alanı sınırlandırmalarında da uyuşmazlık yaşayan tarafların, anılan yapılageliş hukuku kuralına dikkat etmesi gerekmektedir⁹⁸. Türkiye'nin rızasından bağımsız bir şekilde Doğu Akdeniz'deki yetki alanlarını düzenlemeye çalışan devletlerin, buna dikkat etmesi gerekecektir.

Mevcut şartlar ve Kıbrıs'taki fiili bölünmüşlük durumu sürerken en uygunu, bölge devletlerinin iki taraflı andlaşmalar yapmak yerine, Doğu Akdeniz'deki sorunu herkesin iradesinin olduğu ve bölgede hakkaniyetli bir deniz alanı rejimi yaratan çok taraflı bir uluslararası andlaşma çerçevesinde çözüm bulmak gibi gözükmektedir. Ayrıca Türkiye'nin BMDHS'ye taraf olmamasının, onun haklarının gözetilmesini gerektirmediği ortadadır⁹⁹.

Akla gelen bir diğer ihtimal ise, Kıbrıs etrafında bulunan doğal zenginliklerden faydalanmayı beklemek için, bu doğal zenginliklerde hakkı bulunan Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumlar arasında gerçekleştirilen görüşmelerin tamamlanması ve adada uluslararası toplumun

⁹⁷ Öztürk ve Başeren, sf. 81. Münhasır ekonomik bölge sınırlandırılmasının bir uluslararası andlaşma ile yapılmasını öngören BMDHS 74. maddesinin de Yunanistan, GKRY ve diğer sözleşme tarafı devletlerce göz önünde bulundurulması gerektiği unutulmamalıdır. Bu madde gereğince söz konusu andlaşma yapılana kadar taraf devletlerin anlayış ve işbirliği içinde, nihai andlaşmayı mümkün kılacak şekilde davranmaları gerekmektedir. Türkiye'yi bu paylaşımın dışında tutmak isteyen devletler, kendileri açısından bağlayıcı olan BMDHS'nin 74. maddesini unutmamalıdır. Lagoni, sf. 348-349.

⁹⁸ Lagoni, sf. 355.

⁹⁹ Kütükçü ve Kaya, sf. 82. Ayrıca bknz: Kalaycı, sf. 224.

tamamının onayladığı, BM'nin de uygun bulduğu bir çözüme ulaşılmasının beklenmesidir¹⁰⁰.

Sonuç

Görünen odur ki günümüzde deniz alanları devletlerin en az kara ülkeleri kadar önem verdikleri ülke parçaları haline gelmiştir. Denizdeki cansız ve burada yaşayan canlı kaynakların ekonomik getirisi ve deniz alanlarının stratejik önemi, devletler arasında kimi zaman uyuşmazlığa neden olmaktadır. Çalışmada sıkça anılan BMDHS, karasuları, münhasır ekonomik bölge, kıta sahanlığı, bitişik bölge ve açık deniz alanları gibi alanlarda uygulanacak olan kurallarına değinilmiştir. Ayrıca bu alanlardaki hakimiyetin ve uygulamanın nasıl olacağına ilişkin uluslararası yapılageliş hukuku kuralları da bulunmaktadır. Ancak bir duruma, olguya veya olaya ilişkin hukuk kurallarının bulunması, onunla ilgili bir uyuşmazlık yaşanmayacağı anlamına gelmemektedir.

Doğu Akdeniz'deki deniz alanlarının paylaşılması sorunuyla ilgili olarak Türkiye Libya UMH ile "Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Libya Devleti Hükümeti Arasında Akdeniz'de Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasına İlişkin Mutabakat Muhtırası" isimli andlaşmayı yapmıştır. Ayrıca KKTC ile Kıta Sahanlığı Sınırlandırma Andlaşması da yapılmıştır. Yine de, çeşitli doğal kaynakları barındırdığına inanılan bir denizdeki egemenlik alanlarını belirlemek, tahmin edilebileceği gibi kolay olmamaktadır.

Kıbrıslı Rumlardan oluşan GKRY, 2003 yılından beridir Doğu Akdeniz'deki deniz alanlarını sınırlandırmak ve burada doğal kaynak arama çalışmalarını yapmak için faaliyetlerde bulunmaktadır. Öte yandan bu faaliyetlerde birçok devletin aktif rol aldığı görülürken, Türkiye ve Kıbrıslı Türklerin bölgedeki deniz alanı paylaşımının ve zenginliklerin dışında tutulmak istendiği görülmektedir. Ancak böyle bir tutum hem Doğu Akdeniz'deki sükuneti bozmakta, hem de taraflar

¹⁰⁰ Doğru, sf. 517.

arasındaki sorunlara yeni boyutlar kazandırmaktadır. Yapılması gereken, bölgede Türkiye'nin ve Kıbrıslı Türklerin menfaatlerini koruyan bir çözüme ulaşmaktır.

Yukarıda da üzerinde durulduğu gibi, Doğu Akdeniz'le ilgili yaşanan sorunlarda Türkiye'nin belli başlı haklı istekleri vardır. Bunlardan ilki, Kıbrıslı Türklerin Kıbrıs'ın deniz alanındaki kaynaklardan Kıbrıslı Rumlarla birlikte ve hakkaniyetli bir biçimde yararlanabilmesidir. İkinci olarak, bölgedeki en önemli aktörlerden birisi olarak kendisinin Doğu Akdeniz'deki yetki alanlarının ve buradaki haklarının hakkaniyete uygun bir şekilde gözetilmesini uluslararası toplumdan talep etmektedir. Bu bağlamda Doğu Akdeniz'deki deniz alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin yaşanan uyuşmazlığı çözmek için akla gelen öneriler, Türkiye'nin iddialarından vaz geçmemesi ve bütün ilgili tarafların hakkaniyetli bir paylaşım öngören bir uluslararası andlaşma ya da andlaşmalar yapmasıdır. Bölgedeki uluslararası hukuk süjelerinin ve aktörlerin haklı talepleri hiçe sayılarak yapılmak istenen her türlü paylaşım, uluslararası barışı sarsan yeni huzursuzluklara yol açacaktır.

Kaynakça

Kitaplar ve Makaleler

- Acer, Yücel ve Kaya, İbrahim, *Uluslararası Hukuk*, USAK Yayınları, 2. B., Ankara, 2011.
- Adamides, Constantinos ve Christou, Odysseas, "Can Resolving Cyprus Hold the Key to Regional Energy Cooperation?," *Turkish Policy Quarterly*, C. 15, S. 2 (2016), sf. 85-94.
- Aksar, Yusuf, "Uluslararası Hukukta Deniz Alanlarının Sınırlandırılması: Doğu Akdeniz Uyuşmazlığı," *21. Yüzyılda Sosyal Bilimler*, S. 2 (2013), sf. 225-238.
- Aksu, Fuat, "Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Sorunu ve Türkiye-AB İlişkileri," *Doğu Akdeniz'de Hukuk ve Siyaset*, ed. Sertaç Hami

- Başeren, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara, 2013, sf. 159-196.
- Arsava, Fusun, "Halkların Kendi Kaderini Tayin Etme Hakkının Tarihi ve Günümüzde Getirdiği Problemler," Prof. Dr. Aydın Zevkililer'e Armağan, Yaşar Üniversitesi Elektronik Dergisi, C. 8, Özel Sayı (2013), sf. 387-404.
- Antreasyan, Anais, "Gas Finds in the Eastern Mediterranean: Gaza, Israel and Other Conflicts," Journal of Palestine Studies, C. 42, S. 3 (2013), sf. 29-47.
- Balık, İsmail, "Türkiye'nin Deniz Yetki Alanları ve Kıyıdaş Ülkelerle Yetki Alanı Anlaşmazlıkları," Kent Akademisi, C. 11, S. 1 (2018), sf. 86-98.
- Bayıllıoğlu, Uğur Uluslararası Hukuk Açısından Ege Karasuları Sınırlandırması, Turhan, 2011.
- Bozkurt, Enver, "Uluslararası Hukuk Bakımından Münhasır Ekonomik Bölge Kavramının Ortaya Çıkışı," Uluslararası Hukuk ve Politika, C. 2, S. 5 (2006), sf. 50-74.
- Dalar, Mehmet, "Türkiye'nin Doğu Akdeniz Politikasının Hukuksal Dayanakları," XI. Uluslararası Uludağ Uluslararası İlişkiler Kongresi "Soğuk Savaş Sonrası Dönemin Temel Gelişme ve Dinamikleri," 14-15 Ekim 2019, sf. 148-179.
- Doğru, Sami, "Ege Denizi Kıt'a Sahaneliği Uyuşmazlığına Çözüm Önerisi: Ortak Arama ve İşletme," Stratejik Araştırmalar Dergisi, 2 (2003), sf. 221-141.
- Filis, Andrew Filis ve Leal-Arcas, Rafael, "Legal Aspects of Inter-State Maritime Delimitation in the Eastern Mediterranean Basin," Queen Mary University of London, School of Law Legal Studies Araştırma Notu, N. 142/2013, C. 11, S. 3 (2013), sf. 1-23.
- Grigoriadis, Ioannis, "Energy Discoveries in the Eastern Mediterranean: Conflict of Cooperation?," Middle East Policy, C. 21, S. 3 (2014), sf. 124-133.

- Gündüzler, Ulaş, "United Nations Convention on Law of Sea as a Mixed Treaty of EU: A Headache for Turkey," Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, C. 12, S. 2 (2013), sf.61-80.
- Kuran, Selami, Uluslararası Deniz Hukuku, Türkmen Kitabevi, 3. B., İstanbul, 2009.
- Kütükçü, Mehmet Akif ve Kaya, İslam Safa "Uluslararası Deniz Hukuku Kapsamında Doğu Akdeniz'deki Petrol ve Doğalgaz Kaynakları ile Türkiye'nin Hukuki Durumu," Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi, C. 6, S. 2/1 (2016), sf. 81-96.
- Lagoni, Rainer "Interim Measures Pending Maritime Delimitation Agreements," The American Journal of International Agreements, C. 78, S. 2 (1984), sf. 345-368.
- Özersay, Kudret, "Annan Planı ve Federal Yasaları Çerçevesinde Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları," Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, C. 59, S. 3 (2004), sf. 204-230.
- Öztürk, Bayram ve Başeren, Sertaç Hami, "The Exclusive Economic Zone Debates in the Eastern Mediterranean Sea and Fisheries," Journal of Black Sea/Mediterranean Environment, C. 14 (2008), sf. 77-83.
- Pazarıcı, Hüseyin, Uluslararası Hukuk, Turhan Kitabevi, 17. B., Ankara, 2018.
- Pirim, Ceren Zeynep, "1978 Devletlerin Uluslararası Andlaşmalara Halefiyeti Sözleşmesi Işığında İkili Andlaşmalara Halefiyet: Teorik Bir Değerlendirme," MÜHF-HAD, C. 22, S. 2 (2016), sf. 131-160.
- Quigley, John, "Palestine is a State: A Horse with Black and White Stripes is a Zebra," Michigan Journal of International Law, C. 32, S. 4 (2011), sf. 749-764.
- Soykan Adaoğlu, Hacer, "AB ve KKTC Hukuku Açısından Yeşil Hat Tüzüğü," Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, C. 5, S. 1 (2005), sf. 15-28.
- Soykan Adaoğlu, Hacer, "Special Territories in European Union and North Cyprus: A Sui Generis Relationship Under Community

Law”, Uluslararası İlişkiler, C. 6, S. 23 (Sonbahar 2009), sf. 127-148.

Tamçelik, Soyalp ve Kurt, Emre, “Türkiye’nin Münhasır Ekonomik Bölge Algısı ve Yakın Tehdit Alanı: Kıbrıs,” Uluslararası Güvenlik Kongresi Bildiriler Kitabı, ed. Hasret Çomak, C. 3, 1. B., 2014, sf. 882-913.

Yaycı, Cihat, “Doğu Akdeniz’de Deniz Yetki Alanlarının Paylaşılması Sorunu ve Türkiye,” Bilge Stateji, C. 4, S. 6 (2012), sf. 1-70.

Yüksel, Cüneyt ve Baran, Deniz, “Uluslararası Hukukta Doğu Akdeniz Krizi ve Türkiye ile Libya Arasındaki Deniz Yetki Alanlarını Sınırlandırma Mutabakatının Değerlendirilmesi,” MHB, C. 40, S. 1 (2020), sf. 519-556.

Raporlar Tezler ve Sunum

Ehtibarlı, Yaşar, “Uluslararası Hukukta Self Determinasyon Hakkı ve Hakkın Ekonomik Boyutu,” Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2016.

Güzel, Enes “Turkey and the Energy Equation in the Eastern Mediterranean,” TRTWORLD Research Centre, Ağustos 2019.

İşeri, Emre ve Bartan, Ahmet Çağrı “Turkey’s Geostrategic Vision and Energy Concerns in the Eastern Mediterranean Security Architecture: A View From Ankara,” The New Geopolitics of the Eastern Mediterranean: Trilateral Partnerships and Regional Security, ed. Zenonas Tziarras, Re-imagining the Eastern Mediterranean Series: PCC Report, 3, Lefkoşa, PRIO Kıbrıs Merkezi, 2019, sf. 111-124.

Kalaycı, Dilek, “The Cyprus conflict: Searching for a Solution to the Dispute over Exclusive Economic Zone in the Mediterranean Sea,” International Congress on Business and Marketing, 2019, sf. 215-233.

Krhoska, Hana, “Conflict Resolution in the Disputes over Resources in the Eastern Mediterranean: The Case of Israel and Lebanon,”

Masaryk Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Güvenlik ve Strateji Çalışmaları Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beyrut, 2014.

Küçükcuray, Serkan, Doğu Akdeniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı ve Türkiye, Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Lefkoşa, 2019.

Tagliapietra, Simone, "Will the European Market Need East Mediterranean Gas?" Energy Cooperation and Security in the Eastern Mediterranean: A Seismic Shift Towards Peace or Conflict, ed. Angelos Giannakopoulos, Research Paper N. 8, 2016, sf. 97-109.

Taranic, Igor, "European Energy Policies and Their Relevance to the Eastern Mediterranean," Energy Cooperation and Security in the Eastern Mediterranean: A Seismic Shift Towards Peace or Conflict, ed. Angelos Giannakopoulos, Research Paper N. 8, 2016, sf. 109-123.

Online Kaynaklar

"Kalın: 'Anlaşması Bozan ve Güveni Sarsan Yunanistan Tarafıdır," <https://www.vekibris.com/kalin-anlasmayi-bozan-ve-guveni-sarsan-yunanistan-tarafidir/> (Erişim Tarihi: 10 Ağustos 2020).

"Türkiye Akdeniz'de NAVTEX İlan Etti," <https://www.vekibris.com/turkiye-akdenizde-navtex-ilan-etti/> (Erişim Tarihi: 10 Ağustos 2020).

1960 Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası, http://www.parliament.cy/images/media/assetfile/Syntagma_TU.pdf (Erişim Tarihi: 3 Haziran 2020).

1978 Devletlerin Uluslararası Andlaşmalara Halefiyeti Sözleşmesi, https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/3_2_1978.pdf (Erişim Tarihi: 8 Ağustos 2020).

2674 numaralı, 20 Mayıs 1982 tarihli Kararları Kanunu, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2674.pdf> (Erişim Tarihi: 31 Mayıs 2020).

“Anastasiadis: Bundan Böyle Geçiş Kapılarından Geçen Herkes Kayıt Altına Alınacak,” 7 Haziran 2020, <https://www.vekibris.com/anastasiadis-bundan-boyle-gecis-kapilarindan-gecen-herkes-kayit-altina-alinacak/> (Erişim Tarihi: 8 Haziran 2020).

“Doğu Akdeniz-Kıbrıs Açıklarında Doğalgaz Arama Krizi Nasıl Başladı, Hangi Ülke Ne İstiyor?,” <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-48225246> (Erişim Tarihi: 29 Mayıs 2020).

Agreement on the Gaza Strip and the Jericho Area, <https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/IL%20PS%20940504%20Agreement%20on%20the%20Gaza%20Strip%20and%20the%20Jericho%20Area%20%28Cairo%20Agreement%29.pdf> (Erişim Tarihi: 7 Ağustos 2020).

Annan Planı, <https://web.archive.org/web/20120328062304/http://www.zypern.cc/extras/annan-plan-for-cyprus-2004.pdf> (Erişim Tarihi: 1 Haziran 2020).

Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi, <https://denizmevzuat.uab.gov.tr/uploads/pages/uluslararası-sozlesmeler/denizhukuku.pdf> (Erişim Tarihi: 26 Mayıs 2020).

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 21 Aralık 1952 tarihli, 1803(XVII) sayılı karar, <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/NaturalResources.aspx> (Erişim Tarihi: 7 Ağustos 2020).

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, Letter by Permanent Representative of Cyprus on the Exclusive Economic Zone of the Republic of Cyprus, 19 Haziran 2012, A/66/851, <http://www.cyprusun.org/?p=4728> (Erişim Tarihi: 11 Ağustos 2020).

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, Palestinian Participation in the Work of the UN- and Foreign Ministry Reaction başlıklı, 7 Temmuz 1998 tarihli, 52/250 numaralı kararının İngilizce metni

için bknz:
<https://mfa.gov.il/MFA/ForeignPolicy/MFADocuments/Yearbook12/Pages/59%20United%20Nations%20General%20Assembly%20Resolution%2052-2.aspx> (Erişim Tarihi: 7 Ağustos 2020).

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, 18 Kasım 1983 tarihli 541 sayılı karar,
[http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/541\(1983\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/541(1983)) (Erişim Tarihi: 3 Haziran 2020).

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, 11 Mayıs 1984 tarihli, 550/1984 sayılı karar,
[http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/550\(1984\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/550(1984)) (Erişim Tarihi: 3 Haziran 2020).

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, Letter dated 16 August 2011 from the Permanent Representative of Turkey to the United Nations addressed to the Secretary-General, 22 Ağustos 2011, A/65/934-S/2011/526,
<https://digitallibrary.un.org/record/709500> (Erişim Tarihi: 11 Ağustos 2020).

Çam, Tuğrul, Türkiye-Libya Anlaşması Türkiye'nin Doğu Akdeniz Politikasında Önemli Kazanım, 3 Aralık 2019,
<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/turkiye-libya-anlasmasi-turkiyenin-dogu-akdeniz-politikasinda-onemli-kazanim/1662097> (Erişim Tarihi: 28 Mayıs 2020).

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Başbakanlık Basın Açıklaması, 13 Nisan 2017, <http://basbakanlik.gov.ct.tr/BASIN-VE-HALKLA-%C4%B0L%C4%B0C5%9EK%C4%B0LER/BASIN-A%C3%87IKLAMALARI/ArtMID/3765/ArticleID/3461/Ba%C5%9Fbakan-214zg252rg252n-%E2%80%9CK%C4%B1br%C4%B1s-T252rk-halk%C4%B1n%C4%B1n-kendi-kaderini-tayin-etme-hakk%C4%B1-var-Bu-%C4%B0ngiltere-parlamentosunda-bile-ortaya-konmu%C5%9Ftur%E2%80%9D> (Erişim Tarihi: 6 Ağustos 2020).

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, Akdeniz’de Kıta Sahaneliği Sınırlandırması Anlaşması Hakkında Basın Açıklaması, 2 Mayıs 2014, <https://mfa.gov.ct.tr/tr/akdenizde-kita-sahanligi-sinirlandirmasi-anlasmasi-hakkinda-basin-aciklamasi/> (Erişim Tarihi: 28 Mayıs 2020).

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, No: 18, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi’nin Doğu Akdeniz’deki Ülkelerle Deniz Yetki Alanlarını İlgilendiren İkili Anlaşmalar Yapma Gayretlerine İlişkin Dışişleri Bakanlığı Basın Açıklaması, 30 Ocak 2007, http://www.mfa.gov.tr/no_18---30-ocak-2007_-guney-kibris-rum-yonetimi_nin-dogu-akdeniz_deki-ulkelerle-deniz-yetki-alanlarini-iliglendiren-ikili-anlasmalar-yapma-gayretlerini-hk-.tr.mfa (Erişim Tarihi: 31 Mayıs 2020).

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, No: 216, 21 Eylül 2011 Türkiye - KKTC Kıta Sahaneliği Sınırlandırma Anlaşması İmzalanmasına İlişkin Dışişleri Bakanlığı Basın Açıklaması, http://www.mfa.gov.tr/no_-216_-21-eylul-2011-turkiye_-kktc-kita-sahanligi-sinirlandirma-anlasmasi-imzalanmasina-iliskin-disisleri-bakanligi-basin-ac.tr.mfa (Erişim Tarihi: 28 Mayıs 2020).

Türkiye Cumhuriyeti Resmi Gazetesi, 10 Ekim 2012, 28437, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/10/20121010-3.htm> (Erişim Tarihi: 8 Ağustos 2020).

Türkiye Cumhuriyeti Resmi Gazetesi, 7 Aralık 2019, 30971, <https://www.resmigazete.gov.tr/fihrist?tarih=2019-12-07> (Erişim Tarihi: 8 Ağustos 2020).